

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ KÜRESEL VATANDAŞLIK EĞİTİMİNE YÖNELİK ALGILARI

Şule EGÜZ

Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, sule.eguz@omu.edu.tr

Received: 18.01.2016

Accepted: 29.06.2016

ÖZ

Bu çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma metodu kullanılarak yürütülen çalışma, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde eğitimine devam etmekte olan 5 kız, 5 erkek olmak üzere toplamda 10 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem seçimi kullanılmıştır. Verilerin toplanması için yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiş, elde edilen verilerin analiz edilmesinde de betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, sistematik olarak kodlanarak kategoriler belirlenmiş ve okuyucu için anlamlı hale getirilmiştir. Elde edilen görüşme metinleri sistematik olarak kodlandıktan sonra, katılımcılardan alınan görüşler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek amacıyla görüşme metinleri arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının birçoğunun küresel vatandaşlık algılarının yeterince gelişmemiş olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının birçoğunun da küresel vatandaşlık algılarını ifade ederken vatandaşlık ders kitaplarında yer alan klişe ifadelerle sınırlı kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık kavramı üzerinde en fazla yoğunlaştığı kavramlar ise hak, sorumluluk, görev bilinci, saygı, evrensel ve kültürel değerler olmuştur. Araştırma sonunda küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili olarak ilkokuldan itibaren eğitim programlarında küresel konulara yer verilmesi, öğretmenlerin ve öğrencilerin dünyadaki gelişmeleri, alanlarıyla ilgili yayınları takip edebilmeleri ve teknolojik materyalleri kullanabilmeleri için onlara gerekli olan finansmanın sağlanması gibi çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Küresel vatandaşlık, küresel vatandaşlık eğitimi algısı, Sosyal Bilgiler öğretmen adayı.

PROSPECTIVE SOCIAL STUDIES TEACHERS' PERCEPTIONS OF GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION

ABSTRACT

This study seeks to uncover prospective Social Studies teachers' perceptions of global citizenship education, and was conducted through qualitative research methodology with a total of 10 Social Studies teacher candidates – five female and five male – studying at Ondokuz Mayıs University in Samsun, Turkey. Targeted sampling was used in the selection of the participants, semi-structured interview forms were designed for data collection, and the descriptive analysis method was chosen for data analysis. The raw data obtained from the interviews were categorized through systematic coding and thus rendered meaningful for the reader. After each interview text was systematically coded, all texts were compared to detect similarities and differences in the participants' opinions. The study findings suggest that many prospective teachers' perceptions of global citizenship education are not sufficiently developed. Besides, most of them confine themselves to the clichés in the citizenship coursebooks when expressing their global citizenship

perceptions. The prospective teachers mostly focus on the concepts of the rights, responsibilities, duty consciousness, respect, and universal and cultural values. The study concludes with various suggestions by the researcher such as global issues being integrated within the curricula right from the primary school, and funding being made available to teachers and students so that they can keep up with the developments in the world, follow relevant publications, and use technological materials.

Keywords: Global citizenship, perception of global citizenship education, Social Studies teacher candidate.

1. GİRİŞ

Tarihi süreçte oluşan küçük birikimlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkan küreselleşme, günümüzde gerek diploması ve uluslararası politika alanında gerekse bu alana yönelik hazırlanan akademik çalışmalarda en fazla kullanılan terimlerin başında gelmektedir (Robertson, 1999; Bayar, 2008). Hem iktisadi alanda hem de toplumların ulusal yapılarındaki zayıflamaya dayalı olarak varlığını artıran küreselleşme, bugün modern dünyayı biçimlendiren en kapsamlı güçlerden biri olarak bilinmektedir (Amin ve Thrift, 1995). Küreselleşme sürecinde, toplumlar ekonomik ve siyasi yaşamlarında olduğu kadar sosyo-kültürel hayatlarında da köklü değişimlere uğramaktadır (Gelekçi, 2005). Bu süreç özellikle eğitim alanında, okullarda öğretmen özerkliğinin azaltılması, mesleki eğitimin ve özel okulların ön plana çıkarılması gibi birçok yapılanmanın değişmesini de sağlamıştır (Stromquist ve Monkman, 2000). Küreselleşen dünyada bireylerarası iletişim ve etkileşimin kalitesinin, dünya pazarlarında üstünlüğün, ulusal ve uluslararası rekabetin sonucunun, toplumların geleceğinin, eğitime ve bu bağlamda okullara büyük ölçüde bağlı olacağı düşünülebilir (Çalık ve Sezgin, 2005).

Küresel eğitim, dünyada var olan kültürler ve toplumlar arasındaki etkileşimleri ve bağlantıları ifade eden bir dünya görüşünü gençlere kazandırmayı amaçlayarak onları bu istikamette yetiştirmeye yönelir (Güven, 1999). Bu bağlamda eğitim evrensel olmalı ve bireylerin hareketliliğini sağlayabilmelidir (Mentiş Taş, 2004: 29). Nitekim küreselleşen dünyada eğitim, bilgiyi bilmeyi, üretmeyi ve bilgiyle yaşamayı sağlayan bir süreçtir (Çalık ve Sezgin, 2005). Bu sürecin en çok etkilediği eğitim kurumları ise kuşkusuz üniversitelerdir (Karaman, 2010). Case ve Werner (1997), özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde daha fazla küresel eğitim çabalarına girişilmesinin önemli olduğunu vurgulayarak, öğretmen adaylarının bu konuda yönlendirilme ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde karşılanması gereğinin altını çizmişlerdir. Bu bağlamda Scott (2002) küreselleşmenin üniversitelere karşı yapılan en büyük meydan okuma olduğunu öne sürerek, üniversitelerin küreselleşme sürecine uyum sağlayabilmesi için bu kurumların mevcut yapılarında esneklik göstermesi gerektiğini vurgulamıştır. Ancak küresel vatandaşlık eğitimi için gerekli olan esnekliği oluşturmada ulusal müfredatlar bir engel olarak görülmüştür (Davies, Harper ve Yamashita, 2005).

Küresel bağlamda vatandaşlık fikri, son derece tartışmalı ve tanımlanması kolay olmayan bir kavramdır ve yalnızca ülke sınırları içerisindeki vatandaşlık anlamına gelmez. Kültürlerarası etkileşimin oldukça yoğun bir şekilde yaşandığı günümüzde vatandaş olma, evrensel birtakım değerlerin farkına varmayı ve o değerlere uygun bir evrensel kimlik geliştirmeyi gerektirir (Su, Bullivant ve Holt, 2013; Özgan ve Sabancı, 2009). Evrensel

değerlerle ulusal ve bireysel değerleri kaynaştırmak ise eğitim-öğretim sayesinde mümkün olabilir (Toku, 2009). Yeni eğitim anlayışının da eğitimde küreselleşmeyi destekleyen nitelikler kazandırma işlevi bulunmaktadır (Özkan, 2006). Çünkü küreselleşen dünyada, insanların yalnızca kendi kültürlerini, tarihlerini ve dillerini bilmeleri yeterli olmayacaktır (Şahin, 2012). Bu bağlamda eğitimin yeni ve temel hedefi, değişen dünya ile uyum içerisinde yaşayan, hatta dünyaya yeni ve farklı biçimler verebilecek bireyler yetiştirmek olmalıdır (Polat, 2009). Çünkü dünyanın var olan sorunlarının üstesinden gelmeye yönelik gösterilen her çabanın, daha demokratik ve daha hümanist bir dünya inşa etmeye yönelik her arayışın, bireylerdeki insanlık bilincini ve dünyaya aitlik kimliğinin önemini artırdığı ve küresel vatandaşlık eğitimine katkı sağladığı bilinmektedir (Özyurt, 2009).

Etkili bir küresel vatandaş, diğer bireylerin huzur ve mutluluğunu yakından takip eden, evrensel ve toplumsal sorumluluk bilincine sahip olan, ahlaki davranışlar bakımından en iyi şekilde kendini ifade eden ve yaşadığı toplum içerisinde etkin biçimde yer alabilen bireydir (Davies, Gregory ve Shirley, 1999). Bu bağlamda mevcut eğitim sisteminden ve okullardan, küresel dünyada eleştirel düşünebilen, özgür, sorumluluk sahibi, sosyal sorunlara duyarlı ve demokratik değerlere sahip etkin bireyler yetiştirmesi beklenir (Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010). Nitekim birçok eğitim kurumu da günümüzde bireylere *etkili vatandaş* veya *etkili insan* olmaları yolunda birtakım bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bir ülkenin geleceği olan ilkökul ve ortaokul kurumlarında *etkili insan* veya *etkili vatandaş* olma yolunda atılan adımların yerinde ve kalıcı olacağı düşünülmektedir (Yeşil, 2002). Çünkü ilkökul ve ortaokul, özellikle vatandaşlık bilincinin oluşmasında oldukça önemli bir basamaktır. Bu da özellikle ilkökul ve ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin etkili vatandaşlık yeterliklerini daha önemli hale getirmektedir (Sağlam, 2012: 74). Bu doğrultuda öğretmenin yapması gereken ise derslerde öğrencilerine ideal vatandaş model olarak göstermek ve bu vatandaşın sahip olduğu özelliklerin mutlaka kazanılması gerektiğini vurgulamak olmalıdır (Özmen, 2011: 438; Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010). Ayrıca öğretmenler farklı kültür ve gruplara mensup öğrencilere okul ortamında daha etkin olma ve açık kimlik oluşturma noktasında yardım ederek, yansıtıcı kültürel ve ulusal kimlik geliştirmeleri için onlara destek olmalıdır. (Banks, 2001). Bunun yanı sıra öğretmenlerden derslerde genel olarak dünya hakkında verdikleri genel bilgilerin yanı sıra küresel çerçevede belirledikleri ve diğer derslerle de ilişkilendirdikleri içeriği ders yılı boyunca öğrencilerine aktarmaları beklenmektedir (Merryfield, 1997).

Programlarda yer almaya başlayan küresel vatandaşlık; çevresel farkındalık, dil öğrenme, kültürler arası sorumluluk, teknoloji okuryazarlığı, dünya tarihi ve literatürü gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsamakta ve yalnızca içerisinde bulunduğu ülkenin değil, yaşadığı ve sorumluluğunu üstlendiği bir dünyanın vatandaşı olma özelliğini taşımaktadır (Kaya ve Kaya, 2012; Kan, 2009a). Bu çerçevede hazırlanan eğitim programları da öğrencileri küresel ölçekte dayanışmaya ve işbölümüne hazırlayan yeni bir bakış açısı kazandırmaya odaklanmıştır (Özyurt, 2009). Dünyada gün geçtikçe büyüyen etnik, kültürel, ırksal ve dini çeşitlilik, programlarda vatandaşlık eğitimiyle ilgili ciddi değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmıştır (Banks, 2001). Son yirmi yıldır ise dünyada öğretim programı geliştirme çabaları hızlanmış ve birçok ülke, programlarını tekrar gözden geçirmeye başlamıştır (Öztürk, 2009; Safran, 2011). Bu bağlamda küreselleşme sürecindeki gelişmelere paralel olarak eğitim sistemini

tekrar gözden geçiren pek çok ülke gibi, Türkiye de küreselleşme sürecinde bilgi toplumu olabilme yolunda önemli adımlar atarak, eğitim sisteminde değişiklikler yapma yoluna gitmiştir (Balkar ve Özgan, 2010).

Günümüzde küresel vatandaşlık bilincini geliştirmek için eğitim sistemleri üzerinde daha fazla çalışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda özellikle Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin, öğrencilerin yaşadıkları topluma ve dünyaya karşı çoklu bakış açıları geliştirmelerinde, demokratik bir anlayış kazanmalarında ve vizyonlarını genişletmelerinde öğrencilere fırsatlar sunması gerekmektedir (Rapoport, 2009). Bu bağlamda özellikle Sosyal Bilgiler dersi kapsamında küresel vatandaşlık eğitime daha fazla önem verilmesi yararlı olacaktır. Türkiye’de Sosyal Bilgilerde küresel vatandaşlık eğitiminin etkili bir şekilde yapılıp yapılmadığını anlamaya yönelik çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla araştırma sonuçlarının bu konuda yapılacak olan başka araştırma ve uygulamalara yol göstereceği ve alanda var olan boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı ise, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitime yönelik algılarını belirlemek ve küresel vatandaşlık eğitimi hakkında genel bir değerlendirme yapmaktır. Bu genel amaca bağlı olarak araştırma sürecinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algısı nasıldır?
- Küresel vatandaşlık eğitime yönelik Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının etkin küresel vatandaşlar yetiştirebilmek için önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir çalışma olarak tasarlanmış ve bu yöntem çerçevesinde durum çalışması olarak desenlenmiştir. Nitel durum çalışmalarının en temel özelliği bir ya da birkaç durumu çok yönlü, sistemli ve derinlemesine incelemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Patton, 2014).

2. 1. Çalışma Grubu ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı’nda öğrenim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde örneklemi derinlemesine araştırabilmek için amaçlı örneklem türlerinden tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Bu örneklem türü ise genelde sıradan bir insanı, durumu ya da araştırılan olgu örneğini yansıtmak için seçilmektedir (Merriam, 2009). Bu bağlamda araştırmanın katılımcılarını, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı 4. sınıf Sosyal Bilgiler eğitimi alanında lisans eğitimine devam etmekte olan eşit sayıdaki kız ve erkek toplam 10 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma etiği kapsamında katılımcıların isimleri çalışma içerisinde kullanılmamıştır. Bu nedenle katılımcı öğretmen adaylarına Katılımcı 1 ve Katılımcı 10 arasında değişiklik gösteren rumuzlar verilmiştir.

2. 2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada nitel araştırmalar için ön görülen veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma verilerini toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış formun geliştirme sürecinde, soruların kapsam geçerliliğini sağlamak için ilgili literatürden yararlanılmıştır. Kapsam geçerliliği, ölçülmesi düşünülen kapsamı, dengeli bir şekilde ölçmek için belirlenen dereceyi ifade etmektedir (Güler, 2013). Hazırlanan soruların güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuş ve iki öğrenci üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda ve formun ön uygulaması sırasında tespit edilen hatalar giderilerek gerekli düzenlemeler yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan formda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algılarını ortaya çıkarmak için onlardan öncelikle küresel vatandaşlığı tanımlamaları, eğitim konusundaki gereklilikleri tespit etmeleri ve etkin bir küresel vatandaş olmak için önerilerde bulunmaları istenmiş ve onlara bu doğrultuda sorular yöneltilmiştir. Araştırmacının katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirdiği görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmış ve katılımcıların da onayı alınarak görüşmeler kaydedilmiştir. Yapılan görüşmelerden sonra kaydedilen veriler bilgisayar ortamına aktararak yazıya çevrilmiştir. Araştırma için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan açık uçlu sorular aracılığıyla toplanan nitel veriler, 'betimsel analiz' yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda öncelikle görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmacı tarafından sistematik olarak kodlanmıştır. Kodlamanın ardından kategoriler belirlenmiş ve veriler okuyucu için anlamlı hale gelmesi sağlanmıştır. Ayrıca her bir görüşme metni, yapılan sistematik kodlamanın ardından, katılımcı görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemek amacıyla metinler arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda benzer ve farklı kodlar bir araya getirilmiş ve kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen kategorilerden de temalara ve verilerdeki örüntülere ulaşılmıştır. Bilindiği üzere betimsel analizlerde, görüşme yapılan ya da gözlemlenen bireylerin görüşlerini daha çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın da doğruluk ve inandırıcılığını sağlamak amacıyla görüşme yapılan katılımcıların görüşleri üzerinde herhangi bir yorum yapılmaksızın doğrudan aktarılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada ulaşılmak istenen amaçlar doğrultusunda katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiş ve açıklanmıştır. Bulgular Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algısı, Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Görüşler ve son olarak da Etkin Küresel Vatandaşlık İçin Geliştirilen Öneriler başlıkları altında incelenmiştir. Araştırma bulguları, belirlenen konu başlıkları paralelinde aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

3. 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algısı

Bu bölümde katılımcıların küresel vatandaşlık algılarını belirlemek amacıyla onlara, *Küresel vatandaşlık kavramı size ne ifade ediyor? Siz küresel vatandaşlığı nasıl tanımlarsınız?* Soruları yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar

incelendiğinde dikkati çeken en önemli ayrıntı, katılımcıların küresel vatandaşlık algılarının vatandaşlık ders kitaplarında yer alan klişe ifadelerle sınırlı olması ve birbirleriyle benzer ifadeler kullanmalarındır. Tablo 1’de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algıları verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algısı

Küresel Vatandaşlık Algıları	Katılımcılar
“Ortak davranış kalıplarına sahip & ortak kanunları benimseyen”	Katılımcı 1, Katılımcı 9
“Hak, sorumluluk ve görev bilincini dünya bazında kazanmış, dünyaya karşı sorumluluk sahibi, insan haklarına saygılı”	Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 10
“Kendini belli bir (ırka, dine, dile) gruba ait görmeyen”	Katılımcı 4, Katılımcı 8
“Ortak eğitim almaya istekli”	Katılımcı 2
“Evrensel değerleri benimseyen & ortak kültür değerlerini benimseyen”	Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 8, Katılımcı 9, Katılımcı 10
“Ortak düşüncelere sahip”	Katılımcı 4
“Paylaşımaya açık & kendini soyutlamayan”	Katılımcı 4, Katılımcı 7
“Sorgulayan”	Katılımcı 4
“Dünyayı köy olarak algılayan & sınırları olmayan”	Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 8
“Dünyada yaşanan gelişmelere duyarlılık gösteren”	Katılımcı 7
“Geniş bakış açısına sahip”	Katılımcı 7, Katılımcı 10
“Eşitliği ve kardeşliği öngören”	Katılımcı 10
“Mevcut gelişmelerin sentezini yapabilen”	Katılımcı 7
“Kendini geliştiren”	Katılımcı 7
“Farkındalığı yüksek”	Katılımcı 7

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların en fazla değer kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda değer kategorisinde yoğunlaşan katılımcılar, evrensel değerleri benimseyen ve ortak kültüre sahip bireyleri küresel vatandaş olarak tanımlamışlardır. Burada üzerinde durulması gereken temel nokta, bazı katılımcıların küresel vatandaşlığı açıklarken yalnızca evrensel değerlerle sınırlı kalmaları ve milletin yerel, kültürel değerlerini göz ardı etmeleridir. Örneğin Katılımcı 3’ün küresel vatandaşlığı, “*Yerel ölçütlere bağlı kalmayıp, evrensel değerleri içinde barındıran bir dünya düzeni içinde yaşayan ve hareket eden vatandaş*” olarak tanımlaması ve doğrudan evrensel değerlere vurgu yapması katılımcının küresel vatandaşlık algısında yerel ölçütleri göz ardı ettiğinin bir göstergesidir. Oysaki küreselleşme, küresel bir kültür üretmez. Çünkü insanlık, kültür olarak geçmiş kuşaklardan miras olarak aldıkları norm, değer, davranış kalıpları ve dünya görüşlerini korumak güdüsündedir (Çelik, 2012: 66). Dolayısıyla ulusların sahip olduğu kültürel değerler önemlidir. Nitekim küreselleşme de, benzerliklerle birlikte farklılıkların, modernleşmeyle birlikte gelenekselleşmenin, evrenselleşmeyle birlikte yerelleşmenin eş zamanlı olarak yaşandığı bir süreçtir (Yetim, 2004). Bu noktada Katılımcı 5’in, “*Belli bir ortak*

kültürü oluşturma çabası” olarak ifade ettiği küresel vatandaşlık kavramını kültürel öğelerden soyutlamaması dikkati çeken bir ayrıntı olmuştur. Aynı şekilde Katılımcı 8, Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 da görüşlerini ifade ederken kültürel ve evrensel değerlere bir arada değinmiş ve küresel vatandaşlık kavramını bütünüyle kültürel değerlerden soyutlamamıştır. Dolayısıyla bu örüntüde 2 kız ve 2 erkek katılımcının evrensel değerlerle birlikte kültürel değerleri vurgulaması dikkati çekmiştir. Diğer 6 katılımcı ise kültürel ve yerel değerler üzerinde durmamıştır.

Katılımcıların küresel vatandaşlık algılarında ortaya çıkan diğer bir örüntü, dünya bazında hak, sorumluluk, görev bilinci ve saygı kavramlarının kullanılmasıdır. Bu bağlamda Katılımcı 2, *“Küresel düzeyde insanların hakları ve insanların dünyaya olan sorumluluklarının farkında olmaları aklıma geliyor”* diyerek aynı sınırlarda yaşamayan insanlara karşı da sorumluluk sahibi olmanın önemini ve sosyal sorumluluklarda küresel problemlere çözüm ararken hakların evrensel boyutta da düşünülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Katılımcı 3 ve 4 de yine küresel vatandaşı *“Dünyaya karşı sorumlu olmak”* şeklinde tanımlayarak kavramı, Katılımcı 2 ile benzer bir şekilde dile getirmiştir. Katılımcı 10 ise *“Dünya sınırlarında insan haklarına saygılı olan vatandaşı”* olarak tanımlayarak bugünkü mevcut insan hakları kavramını ulus devlet ölçeğinden küresel vatandaşlık ölçeğine taşımıştır.

İnsanlık tarihinde yaşanan dönüşümlerin sonucunda küreselleşme, faydaların ortaklaşmasına neden olmuş bunun sonucunda da toplumsal sınırların sadece coğrafi düzeyde kalmasına ve dünyanın da bir köy kadar küçük algılanmasına zemin oluşturmuştur (Akçay, 2003). Nitekim Katılımcı 5, Katılımcı 6 ve Katılımcı 8 de genel olarak küresel vatandaşlık tanımlamalarında *“Sınırların ortadan kalktığı bir coğrafyada, dünyayı köy olarak algılayan vatandaşı”* ifadesini kullanmış ve dünyayı global bir köye benzetmiştir. Bir diğer örüntüde ise küresel vatandaşlık kendini belli bir (ırka, dine, dile) gruba ait görmeyen vatandaşı olarak ifade edilmiştir. Örneğin Katılımcı 4 küresel vatandaşlığı, *“Kendini bir gruba ait hissetmeyen, bir ırka, bir dine, bir dile teslim olmayan”* şeklinde dile getirerek, belli bir grubun ortak tutumlarını, davranışlarını ve değerlerini benimsemenin küresel vatandaşlıkta yeri olmadığını belirtmiştir. Katılımcı 2 ise küresel vatandaşlığın eğitim boyutuna dikkati çekerek *“Bütün insanlığı kapsayan bir eğitimi almaya istekli vatandaşı”* diyerek ülkeler arasındaki bütünleşmenin temellerinin eğitimden geçtiğinin altını çizmiştir.

Katılımcı 10, küresel vatandaşlığı *“Tüm dünya insanları adına kardeşliği ve eşitliği öngören bir kavram”* olarak tanımlayarak, küresel kavramlar arasında önemli bir yere sahip olan eşitliğin çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olan küreselleşme içerisinde düşünülmesi gerektiğine dikkati çekmiştir. Katılımcı 4 ise *“Ortak düşünce kalıplarına sahip bireylerin küresel vatandaşı olabileceğine”* vurgu yaparak aslında küreselleşmeyi daha önce ifade edilen karmaşık yapısından uzaklaştırmak istemiştir. Ancak yine aynı katılımcı bir başka cümlesinde *sorgulayan vatandaşıdır* diyerek aslında olanı olduğu gibi kabul etmeyen, yalnızca mantık çerçevesine oturttuğu taktirde var olan ortak küresel düşünce kalıplarını benimseyebileceğini belirtmiştir. Genel olarak araştırmanın bu boyutunda erkek öğrencilerin küresel vatandaşlık algılarının ve tanımlarının, kız öğrencilerden daha sınırlı, açıklamalarının ise daha sığ olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri ise şöyledir:

“Küresel vatandaşlık kavramı, kanunların ortak olduğu aynı zamanda kanunlar dâhilinde davranışların da ortak olduğu durumları ifade ediyor benim için.” (Katılımcı 1)

“Küresel vatandaşlık kavramı, öncelikle bana dünyanın sadece yerel ölçekte algılanmaması gerektiğini hatırlatıyor. Çünkü küresel olarak bir dünya kavramı var. Bu bakımdan küresel vatandaş olarak da dünyaya karşı sorumluluklarımızı ifade ediyor.” (Katılımcı 3)

“Küresel vatandaş kendini bir gruba ait hissetmeyip, bir ırka, bir dine, bir dile tamamen teslim olmayan vatandaştır. Ayrıca dünyaya karşı sorumlulukları, düşünceleri olan ve bunları paylaşabilen, sorgulayabilendir küresel vatandaş.” (Katılımcı 4)

“Küresel vatandaşlık çerçevesinde dünya, teknolojinin de gelişmesiyle birlikte, global bir köye dönüşmüştür. Küresel vatandaşı da bu kapsamda değerlendirmek istiyorum. Küresel vatandaş bu global köyün yarattığı ortak kültürü yapılandıran ve uyan vatandaş olarak düşünüyorum.” (Katılımcı 5)

“Dünyanın şuan birçok ülkesi var bildiğimiz gibi. Her ülkenin de farklı farklı insanları farklı farklı davranış kalıpları, kültürleri, gelenekleri var. Bu bağlamda küresel vatandaşlık kavramı bende insanların teklediği sistem düzenini çağırıştırıyor. Mesela Amerika’da olan bir davranışın ya da oradaki bir kültürel faaliyetin, Türkiye’de de uygulanabilmesi, bunun yadırganmaması, hani bir tabana yayılabilmiş olmasını artık anlıyorum ve kolayca kabullenebiliyorum.” (Katılımcı 9)

Katılımcılara ayrıca bu başlık altında *Tanımladığın özelliklere sahip olduğunu düşünüyor musun? Saydığın özelliklerden hangisi ya da hangilerine sahiptin?* Gibi sorular da yöneltilmiştir. Bu konuda görüşleri alınan katılımcılardan 2’si dışındaki diğer 8 katılımcı küresel vatandaşın sahip olması gereken özelliklerin hepsine ya da bir kısmına sahip olduğunu veya da sahip olma konusunda çaba gösterdiğini ifade etmiştir. Özellikle küresel vatandaş özelliklerine, erkek katılımcıların hepsinin sahip olduklarını dile getirmeleri dikkat çekicidir. Örneğin Katılımcı 3, *“Evet ben küresel bir vatandaşım. Kendi sorumluluklarımın bilincindeyim. Kendi sınırlarımı bildiğim için de otomatikman evrensel sorumluklarımı biliyor ve özgürlüklerimi bu şekilde kullanıyorum”* diyerek küresel vatandaşlığın sorumlu bir vatandaş olmaktan geçtiğini ve kendisinin de bu anlamda sorumluluk sahibi bir birey olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı kız öğrenciler ise bu konuda daha objektif bir tutum sergileyerek içinde bulunulan şartların tamamen küresel bir vatandaş olma imkânı sağlamadığını, dolayısıyla kısmen de olsa saydıkları özelliklerin yalnızca bir bölümüne sahip olduğuna değinmiştir. Örneğin Katılımcı 9, *“Tüm özelliklere sahip değilim. Tümüne sahip değilim derken de bu konudaki çabalarım bitmedi, elbette tam anlamıyla bütün özelliklere sahip olmaya çalışıyorum. Ama şartlar bazen elimizi kolumuzu bağlayabiliyor. Yani o yüzden elimden geldiğince, çağı yakalamaya çalışıyorum. Ama bunu ne kadar gerçekleştirebildiğimi de artık süreç gösterecektir”* diyerek bu konudaki mevcut şartları göz ardı etmemiş ve çabalarının devam ettiğini göstermiştir.

3. 2. Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Görüşler

Bu başlık altında katılımcılara *Küresel vatandaşlık eğitimi konusunda neler düşünüyorsunuz? Ülkemizde yapılmalı mı ya da niçin yapılmalı? Sence böyle bir eğitim gerekli mi?* Türünden sorular yöneltilmiştir. Tablo 2’de katılımcıların küresel vatandaşlık eğitimine yönelik görüşleri bulunmaktadır.

Tablo 2. Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Görüşler

Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Öğrenci Görüşleri	Katılımcılar
“Yaparak yaşayarak öğrenen insan küresel vatandaş olma konusunda bir adım öndedir.”	Katılımcı 1
“Küresel vatandaşlık eğitimi teoride kalmayan, daha çok uygulamaya dönük eğitimidir.”	Katılımcı 2, Katılımcı 10
“İlköğretimden itibaren kendi hak ve sorumluluklarını bilen bireyler yetişmesine öncelik veren eğitimidir.”	Katılımcı 3
“Dünyadaki gelişmeleri takip ederek bunları kendi ülkesindeki gelişmelerle birlikte sentez yapabilecek bilgi birikimini sağlayarak entelektüel bireylerin yetişmesine olanak veren eğitim.”	Katılımcı 4
“Temeli saygı ve hoşgörüyü dayanan eğitim, insanlara saygı duymayı, birbirlerine hoşgörülü davranmayı, özgüven sahibi olmalarını öğretmek.”	Katılımcı 5, Katılımcı 7
“Eğitim alanında bütün insanlara eşit fırsatlar tanıyan eğitim.”	Katılımcı 6
“Okuma ve araştırma yeteneği kazandıran eğitim.”	Katılımcı 7
“Bilim ve teknoloji anlamında bir ortak paydada buluşabilmeyi mümkün kılan, ortak bir kültürel paydada buluşabilmek için ortak bir dil eğitiminin de zorunlu olduğu eğitim, uygulamaların önem kazandığı eğitim.”	Katılımcı 8
“Çağrı yakalayabilmiş, insanları modernleşme anlamında tek bir payda da birleştirebilmek anlamına gelen eğitim.”	Katılımcı 9

Araştırmada genel olarak kız öğrenciler, erkek öğrencilerden daha olumlu bir tutum sergilemiş ve böyle bir eğitimin gerekliliği konusunda mevcut sistem üzerinde yapılması planlanan düzenlemelerin bir an önce tamamlanması gerektiğini belirtmiştir. Küresel eğitimin gerekliliği konusunda Katılımcı 5 ve Katılımcı 8’in dışındaki diğer tüm katılımcılar olumlu görüş bildirmiştir. Bu bağlamda özellikle böyle bir eğitimin daha ilköğretim sıralarındayken verilmeye başlanmasının şart olduğunun altını çizmişlerdir. Örneğin Katılımcı 4, “Ülkemizde yapılmalı zaten geç kalınmış bir uygulama. Çünkü böyle bir eğitim ilköğretimden başlayıp üniversiteye kadar devam etmeli” diyerek bir bakıma küçük yaşlardan itibaren bu eğitimin alınması gerekliliğini vurgulamıştır. Buna karşın Katılımcı 8 ise “Ülkemizde yapılmamalı. Çünkü bilim teknoloji alanı, ortak bir paydada buluşmak için şart. Ancak gelenek ve görenek bakımından, kültür bakımından, din bakımından her zaman farklı olduğumuzu, ortak paydada buluşmamızın da bu anlamda çok zor olduğunu düşünüyorum” sözleriyle her yönüyle bu eğitimi

yapmamız gerektiğini ancak kültürel değerleri de göz ardı etmemenin şart olduğunu cümlelerinde vurgulayarak, katılımcıların birçoğuyla karşıt bir fikre sahip olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde Katılımcı 5 de küresel vatandaşlık eğitimiyle dayatılmak istenen ortak kültür kavramına şu sözleriyle karşı çıkmıştır:

“Böyle bir eğitim verilmesi düşüncesine gerçek anlamda destek veren bir insan değilim. Çünkü her ülkenin kendine has kültürü, özellikleri ve birçok farklı tarafları var. Yani ortak bir kültür oluşturma çabasını gereksiz ve yanlış sonuçlara neden olabileceğini düşünüyorum.”

Yine Tablo 2 de katılımcıların küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili olarak çeşitli tanımlamalarda buldukları görülmektedir. Bu bağlamda tabloda yer alan görüşler incelendiğinde, küresel vatandaşlık eğitimine ilişkin olarak öğrenciler, birbirinden farklı görüşler ve tanımlamalarda bulunmuşlardır. Ancak yalnızca 2 kategoride benzer görüşlere vurgu yapılmış, diğer kategorilerde ise birbirinden farklı görüşlerin ifade edildiği görülmüştür. Katılımcıların küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

“Küresel vatandaşlık eğitimi bence daha çok uygulamaya dönük olmalı. Mesela okullarda seçim sandıkları kurulmalı, yani bu sadece Cumhurbaşkanı seçerken ya da herhangi bir yerel seçimde olmamalı hayatın içine indirgenmelidir.” (Katılımcı 2)

“Öncelikle bunu ilköğretimden başlatmalıyız. Çünkü ilköğretim de kendi hak ve sorumluluklarını bilen öğrenci, ortaöğretimde seviye atlar, kendi hak ve sorumluluklarını benimser. Yani siyasi haklar olsun, kişisel haklar olsun, bunları küçük yaşta öğrenen öğrenci, yaşı ilerledikçe zaten belli bir seviyeye gelir. Yükseköğretime de gelince otomatikman küresel bir vatandaş seviyesine ulaşır.” (Katılımcı 3)

“Verilecekse böyle bir eğitim kesinlikle siyasi, sosyal, ekonomik ve güncel konularla ilgili olmalıdır.” (Katılımcı 5)

“Küresel vatandaşlık eğitimi dediğimizde, bütün hatlarıyla her topluma aynı eğitim verilebilir mi? Burada bir soru işareti var aslında. Çünkü aynı ülke içerisinde bile, çok farklı kültürlerde yetişiyoruz. İnsanların birbirine saygılı olmaları, birbirlerini eleştirmemeleri konusunda belki toplumların dünya görüşleri birazcık gelişebilir. Ama bu eğitimi vermek biraz zor görünüyor. İmkânsız kesinlikle değildir. Öncelikle yani bir eğitim öğretimde matematik ya da fizik öğretmektense; insanlara saygı duymayı, birbirlerine hoşgörülü davranmayı, özgüven sahibi olmayı öğretmek daha mantıklı.” (Katılımcı 7)

“Küresel vatandaşlık eğitiminin yapılması gerektiğini ancak yararlı olamayacağını düşünenlerdenim. Çünkü bu biraz da teoride kalıyor. Pratiğe indirgenmesi, uygulanması zor olabiliyor.” (Katılımcı 10)

Yine bu başlık altında öğrencilere etkin bir küresel vatandaşlık eğitimi yapılabilmesi için *Öğretim programının içeriği sence nelerden oluşmalı?* Sorusu yöneltilmiştir. Bu kapsamda programa ilişkin olarak katılımcıların birçoğunun hem mevcut programla ilgili bilgilerinin sınırlı olduğu hem de konuya ilişkin olarak öneri geliştirmekte zorlandığı tespit edilmiş; katılımcıların hepsinin daha çok genel değerlendirmede ve önerilerde bulunduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu konuda öneride bulunan bazı katılımcıların olumsuz tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Örneğin Katılımcı 5, *“Aslında küresel eğitim çok geniş bir alan diye düşünüyorum. Eğitim birazda kültür aktarımı demek. O halde biz küresel eğitimde hangi kültürü öğrenciye vereceğiz. Hani tamam dünya kültürünü vereceğiz ama hepsini bu anlamda tek bir programla verebilmemiz ne kadar mümkün? Bu bence biraz zor görünüyor. Hani birine verip, diğerine vermediğimiz zaman bu sefer ne olacak? Bizim yapacağımız düzenlemelerin küresel anlamda bir anlamı olacak mı, tabiki olmayacak”* diyerek küresel vatandaşlık eğitiminde kültürel öğelerin engel yaratacağını ve dolayısıyla programı revize etmenin mümkün olamayacağını sözleriyle vurgulamıştır.

3. 3. Etkin Küresel Vatandaşlık İçin Geliştirilen Öneriler

Çalışmanın bu son bölümünde katılımcılar etkin bir küresel vatandaşlık eğitimi yapılabilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bu doğrultuda katılımcılara, *Ülkemizde etkin küresel vatandaşlar yetiştirebilmek için önerilerin nelerdir?* Sorusu yöneltilmiştir. Tablo 3’te katılımcıların etkin bir küresel vatandaş olabilmek için geliştirdikleri öneriler bulunmaktadır.

Tablo 3: Etkin Küresel Vatandaşlık İçin Geliştirilen Öneriler

Öneriler	Katılımcılar
“Maddi öğeler insan hayatından çıkarılmalı, insanlar sevdikleri işi yapmaları konusunda teşvik edilmeli”	Katılımcı 1
“Hem aile hem de okulda bu eğitim verilmeli, Öğretmen eğitimine önem verilmeli”	Katılımcı 1, Katılımcı 6, Katılımcı 8
“Sık sık konferans ve seminerler verilmeli”	Katılımcı 2, Katılımcı 6, Katılımcı 9,
“Üniversitelerden ziyade ilkokul sıralarında uygulamalar yapılmalı”	Katılımcı 2
“Medya ve kitle iletişim araçları etkin kullanılmalı”	Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 9
“Dünyadaki sorunlar sınıf ortamına getirilerek çözüm önerileri geliştirilmeli, örnek olaylar kullanılmalı”	Katılımcı 2
“İnsanlar küreselleşme sürecinde aktif kılınmalı”	Katılımcı 2
“Zorunlu ders olmalı”	Katılımcı 3
“İlkokuldan yükseköğretime kadar bu ders olarak kademe kademe her sınıfta verilmeli”	Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 6
“Kitap basılmalı”	Katılımcı 4

“Farklı kültürler insanlara tanıtılmalı”	Katılımcı 5, Katılımcı 7
“Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı”	Katılımcı 6
“Okuma sevdirmeli”	Katılımcı 7
“İnsanların görüşlerine karşı saygı duyma öğretilmeli”	Katılımcı 7
“Dil eğitimine önem verilmeli”	Katılımcı 8
“Ülke ilk olarak kendini revize etmeli”	Katılımcı 10

Katılımcıların birçoğu küresel vatandaşlıkla ilgili birbirinden farklı öneriler yaparken, bir kısmı ise benzer öneriler geliştirmiştir. Birbirleriyle benzer önerilerde bulunan Katılımcı 1, Katılımcı 6 ve Katılımcı 8 özellikle eğitim konusunda çeşitli önlemler alınması gerektiğinin altını çizerek hem aile hem de okulda küresel eğitimin verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca katılımcılar öğretmen eğitimine de bu kapsamda değinmişlerdir. Örneğin Katılımcı 8, “*Temel olarak küresel vatandaşlık eğitiminin okuldan başlaması gerekir. Bunun içinde öncelikle küresel vatandaşlık bilincini öğrencilere kazandırabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekir*” sözleriyle öğretmen eğitiminin bu süreçte önemli olduğunu vurgulamıştır. Katılımcıların 3’ü ise küresel vatandaşlık eğitiminde yapılacak etkinliklerin önemine vurgu yaparak sık sık konferans ve seminer verilmesini istemiştir. Yine bu süreçte 3 katılımcı da kitle iletişim araçlarının etkin olarak kullanılması gerektiğini vurgulayarak küreselleşme sürecinde iletişim araçlarının gücünün kullanılmasının önemli olduğunu dile getirmiştir. Küresel vatandaşlık eğitimi Katılımcı 3, Katılımcı 4 ve Katılımcı 6 da ilkokuldan yükseköğretime kadar ders olarak kademe kademe her sınıfta verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Diğer katılımcılar da birbirinden farklı bir takım önerilerde bulunmuştur. Katılımcıların geliştirdikleri önerilerden içeren görüşlerden bazıları şöyledir:

“Etkin küresel vatandaş yetiştirebilmek için dediğim gibi aile boyutu bu konuda çok önemli diye düşünüyorum. Öğretmen boyutu ikinci derecede önemli. Öğretmen bir öğrenciye yaparak yaşatarak bir şeyler öğretmeli. İkisi tam olursa öğrencinin yapacağı pek bir şey kalmaz diye düşünüyorum.” (Katılımcı 1)

“Uygulamaya dönük bazı çalışmalar yapılabilir. İkincisi televizyonlar, iletişim araçları bunlar için kullanılabilir. Bana göre vatandaşlık eğitimiyle ilgili olarak bu araçlar doğru şekillerde kullanılmıyor ve istenilen ölçüde bu teknolojilerden yararlanılamıyor. Bu konuda düzenlemeler yapılabilir. Aynı şekilde alan uzmanları yetiştirilebilir. İlkokuldan itibaren çocuklara bu şekilde alan uzmanları tarafından ders verilebilir.” (Katılımcı 2)

“Etkin olabilmesi için ilk önce eğitim sisteminin bunun üzerine biraz yoğunlaşması gerekir. Kitap basılması gerekiyorsa basılsın. Ondan sonra diğer siyasi, sosyal, ekonomi gibi alanları da içeren konular bir araya getirilip kitap basılabilir ve bir ders olarak sunulabilir. Bunlar olduğu zaman ise zaten öğrenciler kendilerini daha faydalı hissedebileceklerdir.” (Katılımcı 4)

“Öncelikle insanlara bizim kültürümüzden daha farklı kültürlerin olabileceği anlatılarak, bu insanlar ve ülkeler tanıtılabilir. Bu anlamda öğrencilere daha fazla görsel sunumlar yapılabilir. Örneğin 23 Nisan’da ülkemize dışarıdan, farklı kültürlerden öğrenciler geliyor. Bu gibi etkinlikler kültürleri tanıma amacıyla kullanılabilir.” (Katılımcı 5)

“Okullarda seminerler düzenlenebilir, hatta çok da ileriye gidiyorum bu anlamda bir ders bile olabilir. Yani küresel dünya diye bir ders bile olabilir.” (Katılımcı 6)

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüzde değişen dünya koşullarında etkin bir küresel vatandaş olabilmek, farklı kimliklerin var olduğunun bilincinde olarak, geniş bir bakış açısıyla dünyadaki yaşanan gelişmeleri ve değişimleri yakından takip etmeyi gerektirir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algılarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda katılımcıların birçoğunun küresel vatandaşlık algılarını ifade ederken vatandaşlık ders kitaplarında yer alan klişe ifadelerle sınırlı kaldığı ve genel olarak birbirleriyle benzer ifadeler kullandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmada katılımcıların küresel vatandaşlık kavramı üzerinde en fazla yoğunlaştıkları kavramlar hak, sorumluluk, görev bilinci, saygı, evrensel ve kültürel değerler olmuştur. Ancak dünya üzerinde birçok insan küreselleşmeyi ve küresel vatandaşlık kavramını teknoloji bağlamında tanımlamaktadır (Hyttén ve Bettez, 2008). Bilindiği üzere bilişim ve iletişim teknolojileri gün geçtikçe gelişmekte, bu teknolojilerin kullanıldığı araçlar yaygınlaşmakta ve eğitim alanında kullanılmaktadır. Bu bakımdan katılımcıların yoğunlaştıkları kavramlar arasında bilişim ve iletişim teknolojilerinin yer almaması düşündürücüdür.

Değerler toplum içerisinde bireylerin hayatını teminat altına almayı sağlayan ve onların yaşantılarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıpları olarak bilinmektedir (Özkan, 2010). Araştırmanın değerler kategorisinde katılımcıların en fazla evrensel değerler ile ortak kültür değerlerini benimseyen ifadelerinde görüş birliğine vardığı tespit edilmiştir. Ancak burada dikkati çeken ayrıntı, değerler kategorisinde bazı katılımcıların evrensel değerlerin önemi üzerine düşüncelerini ifade ederken, aynı katılımcıların yerel, kültürel değerleri göz ardı etmiş olmasıdır. Nitekim bilgi toplumunun en önemli olgularından biri olan küreselleşme, kültürlerin birbiriyle etkileşmesi sonucu, evrensel bir dünya kültürü olarak düşünülmekte ve yerel kültürlerin de kendini koruması ekseninde önem teşkil etmektedir (Oktay ve Esmer, 2008). Dolayısıyla evrensel değerleri, toplumsal yapıyı meydana getiren en önemli bağı oluşturan kültürel değerlerden soyutlamak mümkün değildir. Bu noktada katılımcılardan bazılarının da küresel vatandaşı, evrensel değerleri benimseyen vatandaş olarak görmeleri, kültürel ve yerel özellikleri göz ardı etmeleri düşündürücüdür. Robertson da (1999), küreselleşmeye yönelik analizlerde kültürün her zaman “ikincil bir olgu” olarak ele alınmış olmasına ve tüm küreselleşme tartışmalarının da ekonomi temelinde yapılmış olmasını eleştirerek, küreselleşmeye yönelik yapılan analizlerde kültürün göz ardı edilmemesi konusunda ısrarcı bir tutum içerisinde olmuştur. Yine araştırmada McLuhan’ın (2001) *küresel köy* kavramsallaştırmasıyla aynı doğrultuda katılımcı görüşlerinin yer aldığı da tespit edilmiştir. Aslında bu tabir bir bakıma küresel bir kültürün varlığına işaret etmektedir. Ancak Balay (2004), ulusal sınırların

yok sayılıp, milli egemenlik ve bağımsızlık gibi kavramların içinin boşaltılmasını, ülkelerin ulusal bütünlüğü koruma ile küreselleşme sürecinin dışında kalmama ikileminde olmasını küreselleşmenin olumsuz etkileri arasında göstermiş ve bu doğrultuda katılımcıların aksine küresel bir kültüre ya da böyle bir kültür yaratılmasına karşı çıkmıştır.

Dünyadaki değişime yönelik eğilimler izlendiğinde, başlıca on temel küresel değer ya da ortak değer giderek önem kazandığı gözlemlenmektedir. Bunlar; adalet, özgürlük, refah, uzlaşma, hoşgörü, barış, bilgi, düzen, ahlak ve kalite olarak bilinmektedir (Altunay ve Yalçınkaya, 2011). Bu araştırmada da hak, sorumluluk, görev bilinci ve saygı kategorisinde katılımcıların büyük bir bölümünün benzer değerler üzerinde fikir birliğine vardığı görülmüştür. Yine katılımcıların birçoğu küresel vatandaşın; hoşgörülü, birbirlerine karşı sevgi ve saygı gösteren, güven duyan, eşitliğe önem veren nitelikleri barındırdığını ileri sürerek manevi değerlerin önemini altını çizmiştir. Katılımcılarla paralel görüşte olan Goss (1997), çalışmasında insanlar tarafından en çok tercih edilen değerleri sorumluluk, çatışmadan kaçınma, yeterlilik, güvenilirlik, doğruluk, dürüstlük, saygı olarak sıralamıştır. Ayrıca katılımcıların büyük bir bölümü sıraladıkları niteliklerin bir kısmına sahip olduklarını ya da sahip olma konusunda çaba gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bilindiği üzere küresel vatandaşlık aktif ve sorumlu hareket etmeyi gerektirir (Kan, 2009a). Katılımcıların da küresel vatandaş olma konusunda istekli olmaları küresel eğitimin uygulanabilirliği açısından önemlidir. Küresel dünyada sorumluluk almaktan kaçınmayan ve küresel bir vizyona sahip etkin vatandaşların yetiştirilmesi yalnızca etkili yapılan küresel vatandaşlık eğitimiyle gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda küresel eğitimin gerekliliği konusunda Katılımcı 5 ve Katılımcı 8'in dışındaki diğer tüm katılımcıların olumlu görüş bildirmeleri ve bu tip bir eğitimin verilmesi zorunluluğunu dile getirmeleri, söz konusu eğitime destek verdiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca küresel vatandaşlık eğitimine yönelik olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha olumlu bir tutum sergilediği ve böyle bir eğitimin gerekliliği konusunda öngörülen düzenlemelerin bir an önce yapılması gerektiği noktasında da kız öğrencilerin daha yapıcı görüşlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum ise kız öğrencilerin küresel vatandaşlık eğitiminde erkeklere oranla daha duyarlı olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlarla paralel olarak Ferreira da (2011) çalışmasında kız öğrenciler lehine küresel sosyal konulara karşı tutum ve farkındalıklarında olumlu yönde sonuçlara ulaşmıştır.

Programa ilişkin olarak da katılımcıların birçoğunun mevcut programla ilgili bilgilerinin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu noktada çoğu katılımcı küresel vatandaşlığa programda yer verilmemesini eleştirmiştir. Oysaki Türkiye'de, Sosyal Bilgiler programının genel amaçları içinde yer alan "insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir" açıklaması küresel vatandaşlık tanımını içeren bir amaçtır (MEB, 2005) ve uzun yıllardan bu yana programda yer almaktadır. Ancak Sosyal Bilgiler programının amaç ve vizyonunda, küresel vatandaşlıkla ilgili değerlerin yer alması elbette ki yeterli değildir. Bunların uygulanıyor olması da önemlidir. Bu bağlamda Kan (2009b), eğitim programlarında, yeni ve daha geniş bir küresel vatandaş modeli çizilmesi gerektiğine dair öneride bulunarak bu amaçla uygulamaya dönük uzun ve kısa vadeli plan ve proje çalışmaları yapılmasının yerinde olacağını vurgulamıştır. Elbette eğitim programlarının küresel potansiyeli sınırsızdır. Bu bağlamda eğitimcilerin lisans düzeyinde mevcut küresel gelişmeler paralelinde dünyadaki vatandaşlık eğitimi programları ve derslerini de göz önünde bulundurarak eğitim programlarını

yeniden tasarımları gerekir. Çünkü küresel gelişmeler eğitim programlarının içerik ve sunumunu da etkilemektedir. Mevcut eğitim programıyla ilgili olarak görüş bildiren katılımcıların birçoğunun bu konuda bilgilerinin sınırlı olduğu ve programa yönelik küresel içerik geliştirmekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu konuda katılımcıların daha çok genel değerlendirmede ve önerilerde buldukları belirlenmiş; bazı katılımcıların ise olumsuz tutum sergilediği görülmüştür. Etkin bir küresel vatandaşlık için katılımcılar tarafından geliştirilen önerilerin de çoğunlukla eğitim boyutunda öneriler olduğu tespit edilmiştir. Küreselleşmenin eğitim sistemlerinde köklü değişimlere neden olduğu bilinen bir gerçektir (Genç ve Eryaman, 2008). Bu bağlamda katılımcıların da, yalnızca eğitime yönelik öneriler geliştirmesi, mevcut eğitim yapısındaki küresel vatandaşlık eğitimindeki eksikliklere bir ölçüde açıklık sağlamıştır.

Küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili olarak ilkokuldan itibaren eğitim programlarında küresel konulara geniş ölçüde yer verilmelidir. Ayrıca öğretmenlerin ve öğrencilerin dünyadaki gelişmeleri, alanlarıyla ilgili yayınları takip edebilmeleri ve teknolojik materyalleri kullanabilmeleri için onlara gerekli olan finansman sağlanmalıdır. Yine yabancı yayınların ve gündemin takibi için yabancı dil eğitimine önem verilmesi de yerinde olacaktır. Nitekim Kaya ve Kaya (2012) çalışmalarında yabancı dil bilen katılımcıların yabancı dil bilmeyen katılımcılara göre küresel vatandaşlık algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5. ÖNERİLER

Günümüzde küresel eğitimi kavram olarak irdeleyecek, literatür tarama modelinde araştırmalar yapılmalı, araştırmacılar öğretmen ve öğrencilerin küresel eğitime ilişkin görüşleriyle ilgili bilimsel araştırma sonuçlarını yayınlamaya özendirilmelidir. Ayrıca küresel vatandaşlık eğitimine ilişkin olarak diğer dünya ülkelerinin bakış açılarını saptamaya dönük karşılaştırmaların da yer aldığı araştırmalar yapılmalıdır. Nitekim yurtdışında yapılan araştırmaların bir çoğu da ampirik ve ülkelerarası karşılaştırmaların kullanıldığı çalışmalardır (Hahn, 1999; Evans, 2006; Mundy ve Manion, 2008; Howe, 2012; Tormey ve Gleeson, 2012; Miller, 2013). Türkiye’de ise küresel vatandaşlık eğitimiyle ilgili ampirik araştırmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Ampirik bulguların yetersizliği de maalesef istenilen düzeyde karşılaştırma yapmaya olanak vermemiştir. Bu bağlamda daha geniş kapsamlı ve ayrıntılı analizlerin kullanıldığı çalışmalar desteklenmeli, eğitim süreçleri ve eğitim sistemi üzerine küreselleşme olgusunu göz önünde bulundurarak analiz edilmesine olanak sağlayan çalışmaların yapılması teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akçay, R. C. (2013). “Küreselleşme, Eğitimsel Yoksunluk ve Yetişkin Eğitimi.” Milli Eğitim, s. 159.
- Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). “Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17(1), 5-28.
- Amin, A. ve Thrift, N. (1995). Globalization, Institutions, and Regional Development in Europe. European Science Foundation Series. UK: Oxford University Press.

- Balay, R. (2004). "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim." Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 61-82.
- Balkar, B. ve Özgan, H. (2010). "Küreselleşmenin İlköğretim Kademesindeki Eğitim Sürecine Etkilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri." Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19, 1-22.
- Banks, J. A. (2001). "Citizenship Education and Diversity: Implications for Teacher Education." Journal of Teacher Education, 52(5), 4-16.
- Bayar, F. (2008). "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye." Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, 32, 25-34.
- Case, R. ve Walter, W. (1997). Preparing Teachers to Teach Global Perspectives A Handbook For Teacher Educators. İçinde M. M. Merryfield, E. Jarchow, S. Pickert (Ed.), Building Faculty Commitment for Global Education. California: Corwin Presss.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim." Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(1), 55-66.
- Çelik, M. Y. (2012). "Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32 (2), 57-74.
- Davies, L., Harper, C. ve Yamashita, H. (2005). Global Citizenship: The Needs of Teachers and Learners. <http://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/education/cier/global-citizenship-report.pdf> adresinden elde edildi.
- Davies, I., Gregory, I. ve Shirly, C. R. (1999). Good Citizenship and Educational Provision. London: Falmer Press.
- Evans, M. (2006). "Educating for Citizenship: What Teachers Say and What Teacher Do." Canadian Journal of Education, 29(2), 410-435.
- Ferreira, R. (2011). Development of An Instrument To Measure High School Students' Global Awareness and Attitudes: Looking Through The Lens of Social Sciences. Yayımlanmamış doktora tezi, Florida International University, USA.
- Gelekçi, C. (2005). "Türk Aydınının Küreselleşme Sürecine Bakışı." Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2, 91-112.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2008). "Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması." Sosyal Bilimler Dergisi. <http://www.aku.edu.tr/aku/DosyaYonetimi/SOSYALBILENS/makale/c9s1m6.pdf> adresinden elde edildi.
- Goss, P. R. (1997). Norms and Values for A Public Administration Ethics. Yayımlanmamış doktora tezi, University of Colorado at Denver, USA.
- Güler, N. (2013). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, İ. (1999). "Küreselleşme ve Eğitim Dizgesine Yansımaları." Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32(1), 145-159.
- Hahn, C. L. (1999). "Citizenship Education: An Empirical Study of Policy, Practices and Outcomes." Oxford Review of Education, 25 (1-2), 231-250.

- Howe, E. R. (2012). "Alternatives to A Master's Degree As The New Gold Standard in Teaching: A Narrative Inquiry of Global Citizenship Teacher Education in Japan and Canada." *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 39(1), 60-73.
- Hytten, K. ve Bettez, S. C. (2008). "Teaching Globalization Issues to Education Students: What's The Point?." *Equity & Excellence in Education*, 41(2), 168-181.
- Kan, Ç. (2009a). "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık." *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 25-30.
- Kan, Ç. (2009b). "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi." *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Karaman, K. (2010). "Küreselleşme ve Eğitim." *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2(3), 131-144.
- Kaya, B. ve Kaya, A. (2012). "Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları." *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 81-95.
- McLuhan, M. (2001). *Global Köy*, 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler. Çev., B. Ö. Düzgören. İstanbul: Scala Yayınları.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mentiş Taş, A. (2004). "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28-54.
- Merriam, S. B. (2009). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Çev., S. Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merryfield, M., M. (1997). *Preparing Teachers to Teach Global Perspectives A Handbook For Teacher Educators*. İçinde M. M. Merryfield, E. Jarchow, S. Pickert (Ed.), *A Framework for Teacher Education in Global Perspectives*. California: Corwin Presss.
- Miller, G. (2013). "Education for Citizenship: Community Engagement Between The Global South and The Global North." *Journal of Geography in Higher Education*, 37(1), 44-58.
- Mundy, K. ve Manion, C. (2008). "Global Education in Canadian Elementary Schools: An Exploratory Study." *Canadian Journal of Education*, 31(4), 941-974.
- Oktay, A. ve Esmer, E. A. (2008, Mart). *Öğretmenin Değişen Roller ve Değerler*. Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi Çalıştayı. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özgan, H. ve Sabancı, C. (2009, Ekim). *Farkındalık Eğitimi ve Küresel Kimlik*. Sözel bildiri, International Congress on Intercultural Dialogue and Education, Bursa.
- Özkan, R. (2010). "Türk Eğitim Sisteminde Hımayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Özkan, T. (2006). *İlköğretim Öğretmenlerinin Küresel Eğitime Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özmen, C. (2011). "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Aktarımı Yaklaşımına İlişkin Öğretmen Görüşleri." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 435-455.

- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi. İçinde C.Öztürk (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Ankara: Pegem Akademi.
- Özyurt, C. (2009, Mayıs). Küresel Vatandaşlığın Gelişimi, İmkânı Ve Küresel Değerler Eğitimi. Sözel bildiri, I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, Uşak.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri. Çev., M. Bütün ve S. B. Demir. Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, S. (2009, Ekim). İlköğretim Programlarından Hareketle Çok Kültürlü Eğitime Dayalı Sınıf Yönetimi. International Congress on Intercultural Dialogue and Education, Bursa.
- Rapoport, A. (2009). "A Forgotten Concept: Global Citizenship Education and State Social Studies Standards." Journal of Social Studies Research, 33(1), 91- 112.
- Robertson, R. (1999). Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür. Çev., Ü. H. Yolsal. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Safran, M. (2011). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. İçinde B. Tay ve A. Öcal (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sağlam, H. İ. (2012). "İlköğretim Öğretmenlerinin Etkili Vatandaşlık Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi." Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3(2), 71-85.
- Scott, P. (2002). "Küreselleşme ve Üniversite: 21. Yüzyılın Önündeki Meydan Okumalar." Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2(1), 191-208.
- Stromquist, N. ve Monkman, K. (2000). Globalization and Education. Newyork: Rowman and Litteefield Publisher.
- Su, F., Bullivant, A. ve Holt, V. (2013). Education Studies: An Issue Based Approach. İçinde W. Curtis, S. Ward, J. Sharp, L. Hankin (Ed.), Global Citizenship Education. London: Sage Publications.
- Şahin, M. (2012). "Eğitimi ve Okulu Etkileyen Bazı Sosyal Değişimlerin Kavramsal Çözümlemesi." Millî Eğitim, 194.
- Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). "Demokratik Bir Okul Kültürü İçin Yeterlilikler Çerçevesi." Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 167-182.
- Toku, N. (2009). Küreselleşme ve AB Sürecinde Türk Milli Eğitim Sistemi. Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi. Ankara: Gözde Matbaacılık.
- Tormey, R. ve Gleeson, J. (2012). "The Gendering of Global Citizenship: Findings From A Large-Scale Quantitative Study on Global Citizenship Education Experiences." Gender and Education, 24(6), 627-645.
- Yeşil, R. (2002). Okulda ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetim, N. (2004). "Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar: Ulusal-Yerel?." Doğu-Batı, 18.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

In the global age, citizenship no longer means citizenship within the borders of a country. In general, a global citizen is one that takes an interest in other people's well-being and happiness, displays ethical behaviour, follows current events for better self-expression, is conscious of the duties of the global community, and actively participates in their society. Educational systems currently need more and more revision so that the consciousness of global citizenship can be developed. This consciousness needs improving and updating within our current educational systems. It would be useful to attach even more importance to global citizenship education and to the development of this consciousness particularly in Social Studies classes. Studies on the efficiency of global citizenship education in Turkey are few and far between. In this context, the findings of the present study are expected to guide future studies on this topic and contribute to the filling of the gap in this field. This study seeks to uncover prospective Social Studies teachers' perceptions of global citizenship education and make a general assessment. In light of this main objective, answers were sought to the following research questions:

- How do prospective Social Studies teachers perceive 'global citizenship'?
- What are the opinions of prospective Social Studies teachers as regards 'global citizenship education'?
- What are the suggestions of prospective Social Studies teachers for raising efficient global citizens?

Method

The study was conducted in the 2013-2014 academic year in the Faculty of Education at Ondokuz Mayıs University in Samsun, Turkey. It was carried out through qualitative research methodology with an equal number of male and female participants composed of teacher candidates in their fourth year of undergraduate education in Social Studies. Targeted sampling was used in the selection of the participants, semi-structured interview forms were designed for data collection, and the descriptive analysis method was chosen for data analysis. The raw data obtained from the interviews were categorized through systematic coding and thus rendered meaningful for the reader. After each interview text was systematically coded, all texts were compared to detect similarities and differences in the participants' opinions. Similar and different codes were brought together to form the categories, which in turn led to the themes and data patterns. In order to ensure the accuracy and credibility of the study, the opinions of the interviewees were quoted verbatim, with no comments or interpretations.

Findings and Results

The research findings were presented under the headings of 'Prospective Social Studies Teachers' Perceptions of Global Citizenship', 'Opinions on Global Citizenship Education' and finally 'Suggestions for an Effective Global

Citizenship'. Most of the prospective Social Studies teachers were found to confine themselves to the clichés in the citizenship coursebooks and talk in a similar vein when expressing their global citizenship perceptions. The prospective teachers mostly focused on the concepts of the rights, responsibilities, duty consciousness, respect, and universal and cultural values. Some of the participants quoted nationalism as one of the qualities of the global citizen. Female students were found to have a more positive attitude towards global citizenship education, contributing more constructive views on the necessity of urgent implementations. Female students were thus found to be more sensitive to the issue of global citizenship education. Most participants were found to have limited knowledge of the curricula in place, and to have difficulty coming up with suggestions, putting forward general assessments instead.

Conclusion and Discussion

Global issues should be integrated within the curricula right from the primary school, and funding should be made available to teachers and students so that they can keep up with the developments in the world, follow relevant publications, and use technological materials. Foreign language education is also important for following foreign publications. Furthermore, research based on literature review is needed to study global education as a concept, and both teachers and students should be encouraged to do qualitative and quantitative research for the 'assessment of opinions on global education'. Comparative studies on the perspectives of other countries of global citizenship education are also recommended. Most foreign studies are, after all, empirical and comparative ones (Hahn, 1999; Evans, 2006; Mundy and Manion, 2008; Howe, 2012; Tormey and Gleeson, 2012; Miller, 2013). There are few empirical studies on global citizenship education in Turkey. The lack of empirical findings and the shortcomings in existing empirical research have unfortunately made comparisons impossible. In this context, larger-scope studies with detailed analyses should be supported, and studies allowing analysis of educational systems and educational processes as part of globalization should be encouraged. Furthermore, mass communication tools should be effectively used in the process of global citizenship education.